

національним багатством України і невід'ємною складовою частиною її культурної спадщини; до Музейного фонду можуть належати також пам'ятки, що перебувають за межами України та, відповідно до міжнародних договорів, підлягають поверненню.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України : [прийнято Верховною Радою 16 липня 1999 р. за станом на 1 лютого 2005 р.] // Все про бухгалтерський облік. – 2005. – № 27. – С. 2-5.
2. Про музеї та музейну справу : закон України : [прийнято Верховною Радою 29 червня 1995 р. за станом на 1 липня 1995 р.] // Відомості Верховної Ради. – 1995. – № 25. – С. 192 -198.
3. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ та Порядок застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ: затв. Держ. казначейством України 10 грудня 1999 р. : [за станом на 25 березня 2009 р.] // Дебет-кредит. – 2009. – № 18. – С.1 – 21.

Надійшла 11.12.2009

УДК 658.14(477)

Н. А. ХРУЩ, О. М. СЕМЕНЮК
Хмельницький національний університет

МЕТОДИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЗАЛЕЖНО ВІД ЇХ ВИДУ

В статті висвітлено особливості класифікації видів фінансових інвестицій, систематизовано методи оцінки фінансових інвестицій в бухгалтерському обліку залежно від їх виду.

The features of classification kinds of financial investments are reflected in the article, the methods of estimation of financial investments are systematized in a record-keeping depending on their kind.

Ключові слова: фінансові інвестиції, об'єкти фінансового фінансування, методи оцінки фінансових інвестицій.

Актуальність проблеми. Економічна ефективність діяльності підприємств, забезпечення високих темпів їх розвитку, підвищення конкурентоздатності як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках значною мірою визначаються рівнем і діапазоном їх інвестиційної діяльності. Через свою економічну природу фінансові інвестиції швидко змінюють свою вартість, тому виникає проблема в виборі підходів щодо вибору методу їх оцінки та переоцінки для реального відображення їх вартості в системі бухгалтерського обліку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління та бухгалтерського обліку фінансових інвестицій отримали певне висвітлення в працях як вітчизняних учених, серед яких доречно відзначити розробки І.О. Бланка, С.Ф. Голова, А.А. Пересади, Ф.Ф. Бутинця, В.І. Єфіменко, так і зарубіжних науковців А.Д. Шеремета, В.Ф. Палія. Проте, окремі питання щодо класифікації фінансових інвестицій і застосування відповідних методів їх оцінки розглядаються не в повній мірі і потребують подальших наукових досліджень.

Метою дослідження є систематизація існуючих методів оцінки фінансових інвестицій в бухгалтерському обліку в межах їх класифікації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують різні трактування категорії «фінансові інвестиції». Так, фінансові інвестиції як економічна категорія розглядаються в бухгалтерському і податковому обліку. В бухгалтерському обліку визначення терміну «Фінансові інвестиції» та їх класифікація наведені в П(С)БО 2 «Баланс». Відповідно до п.4 П(С)БО 2, фінансові інвестиції – це активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора. До таких активів, зазвичай, відносяться акції, облигації, інші цінні папери (наприклад, депозитні сертифікати, казначейські зобов'язання тощо), корпоративні права [4]. В податковому законодавстві наведене інше визначення фінансових інвестицій, зокрема під фінансовими інвестиціями слід розуміти господарську операцію, яка передбачає придбання корпоративних прав, цінних паперів, деривативів та інших фінансових інструментів [2]. Як бачимо, в бухгалтерському та податковому обліку визначення категорії «фінансові інвестиції» дещо не відповідають один одному за формою, проте за економічним змістом ідентичні.

Вартість фінансових інвестицій, більше ніж будь-яких інших активів підприємства, може зазнавати змін. У зв'язку з цим, для забезпечення достовірності інформації, наведеної у фінансовій звітності, необхідно здійснювати оцінку фінансових інвестицій на дату балансу.

Статтю 13 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» передбачено, що звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Проміжна звітність складається щокварталу наростаючим підсумком з початку звітного року у складі Балансу підприємства і Звіту про фінансові результати. Баланс підприємства складається на кінець останнього дня кварталу (року) [1]. Тому

інвестиції в загальному випадку переоцінюються чотири рази на рік.

Фінансові інвестиції на дату балансу оцінюються за наступними методами [6, с. 192]: за справедливою вартістю; за амортизованою собівартістю; за методом участі у капіталі.

Ці методи оцінювання фінансових інвестицій застосовуються залежно від того, в який об'єкт здійснено фінансову інвестицію. Розрізняють такі об'єкти фінансового інвестування:

1) короткострокові або поточні фінансові інвестиції (портфель цінних паперів банку на продаж, тобто ЦП, а також внески до статутних капіталів підприємств, які придбані та утримуються банком з метою їх подальшого продажу протягом 12 місяців);

2) довгострокові фінансові інвестиції, що утримуються підприємством до їх погашення або понад 12 місяців;

3) фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні компанії, які, у свою чергу, можуть бути як поточними, так і довгостроковими [6, с. 193].

Розглянемо кожен з методів оцінювання фінансових інвестицій. Оцінювання фінансових інвестицій за справедливою вартістю, порядок якої встановлено пунктами 8 та 9 П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції», полягає в тому, що фінансова інвестиція на дату балансу оцінюється за вартістю, що дорівнює сумі, за якою може бути здійснена реалізація фінансової інвестиції в результаті операції між об'єктами, заінтересованими та незалежними сторонами. Якщо справедливу вартість фінансової інвестиції достовірно визначити неможливо, вона відображається за собівартістю з урахуванням зменшення її корисності.

Оцінювання фінансових інвестицій на дату балансу за амортизованою собівартістю, порядок якої встановлено пунктом 10 П(С)БО 12, полягає в тому, що різниця між собівартістю та вартістю погашення фінансових інвестицій (дисконт або премія при придбанні) амортизується (зменшується) інвестором протягом періоду від дати придбання до дати їх погашення за методом ефективної ставки відсотка. Сума амортизації дисконту або премії нараховується одночасно з нарахуванням процента (прибутку від фінансових інвестицій), що підлягає отриманню, та відображається у складі інших фінансових доходів з одночасним збільшенням балансової вартості фінансової інвестиції [5].

За методом участі в капіталі (в порядку, встановленому пп. 12-14 П(С)БО 12) обліковуються фінансові інвестиції в асоційовані та дочірні компанії. При цьому балансова вартість фінансових інвестицій за методом участі в капіталі на дату балансу підлягає коригуванню згідно з П(С)БО 12 [5].

Розглянемо оцінку фінансових інвестицій за методом участі в капіталі на спрощеному прикладі. Банк придбав частку (25 %) у статутному фонді підприємства за 500 тис. грн і веде облік цієї інвестиції в асоційоване підприємство за методом участі в капіталі. В звітному році із чистого прибутку асоційованого підприємства 100 тис. грн відображені у складі нерозподіленого прибутку, а 50 тис. грн направлено на сплату дивідендів. Частка банку в збільшенні додаткового капіталу становить $100\ 000 \times 25\ \% = 25\ 000$ грн. Частка банку в дивідендах становить 50 000 грн ($25\ \% = 12\ 500$). Всього балансова вартість інвестиції $500\ 000 + 25\ 000 + 12\ 500 = 537\ 500$ грн. Таким чином, вартість фінансової інвестиції, яка відображається банком в обліку за методом участі в капіталі зростає до 537 500 грн.

Не виключений випадок, коли фінансові інвестиції внаслідок зменшення їх балансової вартості досягають нульової вартості і відображаються в бухгалтерському обліку у складі фінансових інвестицій за нульовою вартістю, оскільки зменшення балансової вартості фінансових інвестицій відображається в бухгалтерському обліку тільки на суму, що не веде до від'ємного значення вартості фінансових інвестицій.

Важливим етапом обліку фінансових інвестицій є віднесення їх на відповідні субрахунки рахунків 14 «Довгострокові фінансові інвестиції» і 35 «Поточні фінансові інвестиції».

Рахунок 14 має такі субрахунки: 141 «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом участі у капіталі»; 142 «Інші інвестиції пов'язаним сторонам»; 143 «Інвестиції непов'язаним сторонам». Ділення рахунка 14 на субрахунки, передбачене Інструкцією №291, ґрунтується на двох критеріях: пов'язаності сторін; методі обліку інвестицій. Виходячи з того, чи є підприємство, що інвестується, пов'язаною стороною, інвестиції обліковуються на субрахунок 141(142) або 143.

Для обліку поточних інвестицій використовується рахунок 35 «Поточні фінансові інвестиції», який має такі субрахунки: 351 «Еквіваленти грошових коштів»; 352 «Інші поточні фінансові інвестиції». Хоча еквіваленти грошових коштів і увійшли до складу рахунка 35 «Поточні фінансові інвестиції», але їх вартість відображається в Балансі у складі «Грошові кошти та їх еквіваленти». Тому всі інші поточні фінансові інвестиції відображаються в бухгалтерському обліку на субрахунок 352 [3]. На нашу думку, для того, щоб краще прослідкувати зв'язок методів оцінки фінансових інвестицій залежно від їх виду, необхідно згрупувати їх, табл. 1.

Висновки. Розглянувши три методи обліку фінансових інвестицій, зауважимо, що вибір одного з наведених методів визначається намірами підприємства щодо фінансових інвестицій:

1) інвестиції, що придбані та утримуються в портфелі на продаж, відображаються за справедливою вартістю;

2) інвестиції, що утримуються підприємством у портфелі на інвестиції, відображаються за амортизованою собівартістю;

3) інвестиції в асоційовані й дочірні підприємства відображаються за вартістю, що визначена за

методом участі в капіталі (крім інвестицій, які придбані та утримуються на продаж до 12 місяців з дати придбання, які обліковуються та відображаються за справедливою вартістю).

Таблиця 1

Визначення методу оцінки фінансових інвестицій залежно від їх виду

Вид фінансових інвестицій, згідно П(С)БО12	Класифікація фінансових інвестицій	Оцінка на дату балансу	Рядок в Балансі	Суб-рахунок
<i>Фінансові інвестиції, які надають право власності</i>				
Інвестиції в асоційовані і дочірні підприємства або в спільну діяльність зі створенням юридичної особи.	Довгострокові	За методом участі у капіталі	40	41
Інвестиції в асоційовані і дочірні підприємства або в спільну діяльність зі створенням юридичної особи, якщо: 1) такі підприємства ведуть діяльність в умовах які обмежують їх спроможність передавати кошти інвесторові протягом періоду, який перевищує 12 місяців	Довгострокові	За справедливою вартістю	045	142
2) фінансові інвестиції придбані й утримуються виключно для продажу протягом 12 місяців з дати придбання	Поточні	За справедливою вартістю	220	352
Інвестиції у підприємства, над якими інвестор не здійснює контроль, і такі інвестиції що: утримуються підприємством протягом періоду, який перевищує 12 місяців, або не реалізуються вільно на ринку	Довгострокові	За справедливою вартістю	045	143
<i>Фінансові інвестиції, які не дають права власності</i>				
Інвестиції, які утримуються підприємством до їх погашення, при цьому: 1) термін погашення інвестицій більше 12 місяців	Довгострокові	За амортизованою собівартістю	045	142,143
2) термін погашення інвестицій не перевищує 12 місяців	Поточні	За амортизованою собівартістю	220	352
Фінансові інвестиції, які придбані з метою перепродажу, і такі інвестиції: 1) утримуються підприємством протягом періоду, який перевищує 12 місяців з дати придбання, і поки що не мають вільного обігу на ринку	Довгострокові	За справедливою вартістю	045	142, 143
2) утримуються підприємством протягом періоду, який не перевищує 12 місяців з дати придбання, і вільно реалізуються на ринку	Поточні	За справедливою вартістю	220	352

Таким чином, нами висвітлено сутність фінансових інвестицій, систематизовано методів оцінки фінансових інвестицій залежно від їх виду. Слід зауважити, що питання щодо застосування відповідних субрахунків для обліку фінансових інвестицій є дискусійним та потребує більш детальнішого майбутнього дослідження.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2372-14>.
2. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 р. №283/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
3. Інструкція Міністерства фінансів України «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» від 30.11.1999 р. № 291 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0396-99>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0284-00>.
6. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. – К.: КНЕУ,

2006. – 554 с.

7. Закон України "Про інвестиційну діяльність" із змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 47. – С. 1351 – 1359.

Надійшла 11.12.2009

УДК 657.1:657.63:621.31(477)

Р. Л. ЦЕБЕНЬ

Хмельницький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ЕНЕРГОПОСТАЧАЛЬНИХ КОМПАНІЯХ УКРАЇНИ

Стаття присвячена особливостям обліку основних засобів в енергопостачальних компаніях України. Автором розроблено пропозиції щодо удосконалення класифікації основних засобів, аналітичного обліку основних засобів, обліку фінансування капітальних інвестицій в основні засоби, відображення в обліку витрат на проведені відновлювальні роботи викрадених електричних мереж енергопостачальних компаній з урахуванням галузевої специфіки.

The article is dedicated to peculiarity of accounting of fixed assets at energysupplying companies of Ukraine. The author suggests proposals of improving classification of fixed assets, analytical accounting of fixed assets, financing of capital investment in fixed assets taking into account peculiarities of electric power industry.

Ключові слова: основні засоби, енергопостачальні компанії, класифікація.

Актуальність проблеми. Система бухгалтерського обліку виступає джерелом економічної інформації, яка необхідна керівній ланці підприємства для своєчасного реагування на вплив зовнішнього середовища. Основні засоби займають важливе місце в активах енергопостачальних компаній, а провідні їх об'єкти – електричні мережі – відрізняються специфічністю експлуатації та характерні в переважній більшості тільки для цих підприємств. Ефективне використання основних засобів зумовлює необхідність впровадження на підприємстві науково обґрунтованої системи обліку основних засобів, яка б відповідала вимогам управління, що додає темі дослідження особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розвиток теоретичних та методологічних засад до обліку основних засобів зробили українські вчені: А.М. Герасимович, С.Ф. Голов, В.П. Карев, Н.М. Мальюга, М.Ф. Огійчук, І.М. Павлюк, Ю.С. Цал-Цалко, В.О. Шевчук та ін. [1-7]. Результати їх досліджень мають велике значення для розвитку теорії бухгалтерського обліку.

Зважаючи на значну кількість робіт, присвячених даній проблемі, простежується тенденція до галузевої спрямованості дослідження, оскільки економічний розвиток України залежить від ефективності функціонування сфер її господарства. Питанням обліку в енергетиці та енергозбереження приділяли увагу В.І.Єфіменко, О.О.Лапко, Є.В.Мних та ін. [8-10].

Невирішена частина загальної проблеми. Незважаючи на значну кількість праць науковців існує низка проблем бухгалтерського обліку основних засобів на підприємствах енергетичної галузі. До таких належать необхідність удосконалення класифікації основних засобів, їх аналітичного обліку, обліку фінансування капітальних інвестицій в основні засоби енергопостачальних компаній, відображення витрат на проведені відновлювальні роботи викрадених електричних мереж.

Метою статті є розробка рекомендацій щодо удосконалення обліку основних засобів енергопостачальних компаній з урахуванням галузевої специфіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах економічної кризи підвищується роль та значення бухгалтерського обліку як суттєвого важеля управління господарською діяльністю. Для виробництва, передачі, постачання, використання електричної енергії чи виконання інших функцій енергетичні підприємства володіють основними засобами. Проведений аналіз частки основних засобів у загальній вартості активів енергопостачальних компаній України показує, що основні засоби в деяких енергопостачальних компаніях України складають 92,8 % (табл. 1), що свідчить про їх домінуючу частку в активах цих підприємств. Основні засоби – це основа матеріально-технічної бази енергопостачальних компаній та електроенергетичної галузі в цілому.

Особливе значення набуває місце, склад та структура основних засобів енергопостачальних компаній у виробничому процесі електроенергетичної галузі. Сукупність електростанцій, електричних і теплових мереж, які об'єднані спільним режимом виробництва, передачі і розподілу електричної і теплової енергії при централізованому управлінні цим режимом, утворюють Об'єднану енергетичну систему України. Місцеві (локальні) електричні мережі – це приєднані електричні мережі, призначені для передачі електричної енергії від магістральної електричної мережі до споживача. Локальні (місцеві) електричні мережі є об'єктом обліку основних засобів в енергопостачальних компаніях України (рис. 1).

У системі нормативного регулювання бухгалтерського обліку на підприємстві суттєве місце займає облікова політика, оскільки вибір принципів, методів та процедур має забезпечити максимальний ефект від ведення бухгалтерського обліку. Нами виділені оптимальні для енергопостачальних компаній України варіанти облікової політики в частині основних засобів (табл. 2).